

Chalcosyrphus eunotus vervallen voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae)

J. VAN DER LINDEN

LINDEN, J. VAN DER, 1988. *CHALCOSYRPHUS EUNOTUS* CANCELLED FROM THE DUTCH FAUNA (DIPTERA: SYRPHIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 48(3): 33-36.

Abstract: The only Dutch specimen recorded as *Chalcosyrphus eunotus* (Loew), which was published by Van Doesburg (1958), is shown to belong to *Criorhina pachymera* Egger. Differences between females of the latter species and females of *Criorhina asilica* (Fallén) are discussed and the distribution of *Chalcosyrphus eunotus* in Europe is presented.

Magdalena Moonsstraat 25, 2313 ZB Leiden

Inleiding

Bij een recente revisie van de Xylotini door Hippha (1978) is in deze groep, voornamelijk op grond van genitaal-kenmerken, een vrij groot aantal soorten in nieuwe genera ondergebracht. Hoewel deze revisie nog niet algemeen geaccepteerd genoemd kan worden (zie Van der Goot, 1981) lijkt het mij het beste zijn naamgeving in dit artikel over te nemen.

Bij onderzoek van het in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (RMNH) te Leiden aanwezige materiaal van het genus *Chalcosyrphus* Curran voor toevoeging aan het bestand van de European Invertebrate Survey (EIS) is mij gebleken dat de soort *Chalcosyrphus eunotus* (Loew, 1873) dient te vervallen voor de Nederlandse fauna. Deze soort behoorde vroeger tot het genus *Brachypalpus* Macquart, maar wordt sinds de revisie van Hippha (op. cit.) tot het genus *Chalcosyrphus* gerekend, samen met enige soorten die vroeger bij het genus *Xylota* Meigen waren ingedeeld.

Van de soort was slechts één Nederlands exemplaar bekend, een wijfje dat op 23 juni 1942 bij Velp is verzameld door J. Koorneef, en door Van Doesburg (1958) is gepubliceerd als *Brachypalpus eunotus* fauna nov. spec.

Hiernaast is door Van der Goot (1965) éénmaal de vangst van een mannetje van de soort gemeld, maar in een latere publicatie (Van der Goot, 1969) herzag hij de determinatie hiervan tot *Criorhina pachymera* Egger (toen nog bekend onder de naam *Penthesilea pachymera*). De laatstgenoemde soort was tussen 1965 en 1969 voor het eerst in Nederland vastgesteld, eveneens door Van Doesburg, aan de hand van een door de Canadese prof. J. W. Boyes op de Hoge Veluwe verzameld mannelijk exemplaar. Ook het bovenvermelde wijfje blijkt nu tot deze soort te behoren.

Herkenning van Criorhina pachymera

Dat Van Doesburg nooit aan zijn determinatie is gaan twifelen is opmerkelijk, daar men direct aan het sterk naar onderen uitgegroeide gezicht met duidelijke middenknobbel (fig. 2) ziet dat het hier geen *Chalcosyrphus* (fig. 1) of *Brachypalpus* betreft. Het derde antennelid van *Criorhina pachymera* is kort en breed en femur 3 heeft geen doorntjes aan de onderkant van de top, zoals bij *Chalcosyrphus eunotus* (vergelijk fig. 3 en 4). Het exemplaar van Van Doesburg is ook duidelijk groter dan voor

Chalcosyrphus eunotus wordt opgegeven.

Verwarring met *Criorhina asilica* (Fallén) zou veel meer voor de hand liggen. Het mannetje van *Criorhina pachymera* is vanwege de sterk opgeblazen femur 3 makkelijk van *Criorhina asilica* te onderscheiden, maar bij de wijfjes is dit verschil kleiner. In tabel 1 zijn enige verschillen weergegeven, die ik bij vergelijking van het exemplaar van Van Doesburg met enige exemplaren van *Criorhina asilica* heb gevonden.

Criorhina pachymera is zeldzaam in Nederland en is gevangen in Zuid-Limburg en op enkele plaatsen in het oosten van het land. Zij vliegt volgens Van der Goot (1981) van begin mei tot begin juni. Bovenstaand exemplaar is dus op een voor deze soort late datum gevangen. *Criorhina asilica* komt ook in Zuid-Limburg en het oosten van Nederland voor, maar is iets algemener. Als vliegtijd wordt half mei tot half juni opgegeven.

De verspreiding van Chalcosyrphus eunotus in Europa

Chalcosyrphus eunotus lijkt in heel Europa een schaarse soort te zijn. Zij is door Loew

(1873) beschreven aan een bij Orsowa, het tegenwoordige Orsava in Roemenië, verzameld wijfje. Daarnaast zijn in de literatuur vangsten vermeld uit Groot-Brittannië (3 ♂ van verschillende plaatsen; Stubbs & Falk, 1983) en West-Duitsland (1 ♂, 1 ♀ nabij Tübingen; Schmid, 1986), terwijl Bankowska (1963) het voorkomen in Pommeren, Polen vermeldt. Verder is de soort gevangen in Armenië (1 ♀; Hippa, 1978) en de Kaukasus (Van der Goot, 1981).

Ongepubliceerde vangsten bevinden zich in de collectie Lucas (1 ♂ Puerto de Pajares, tussen Léon en Oviedo, Spanje, op 1350-1700 meter, 22.vii.1972, leg. van der Goot & Lucas; det. Lucas; 1 ♀ Sljeme, Zagreb, Joegoslavië, 1000 m, 24.v.1969, leg. Lambeck, det. Lucas) en in de verzameling van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel (1 ex. Mirwart, België, 10.v.1952, leg. R. Tollet, det. L. Verlinden, med. Van der Goot). Figuur 5 geeft een overzicht van de vindplaatsen.

Het merendeel van de vangsten is gedaan in beboste beekdalen in heuvelgebieden en middelgebergten. Mocht de soort in Nederland voorkomen, dan moet zij dus waar-

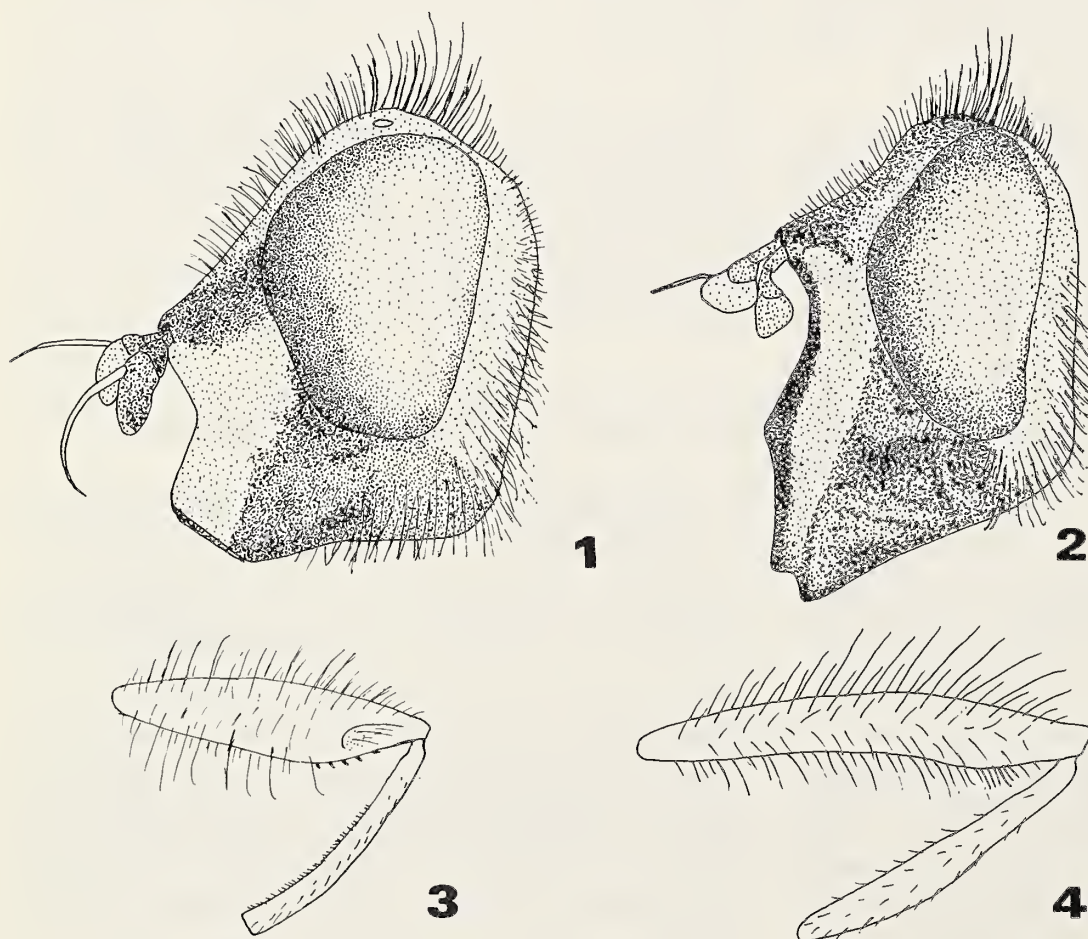

Fig. 1. Kop in zijaanzicht van *Chalcosyrphus eunotus* ♀. 2. Idem, *Criorhina pachymera* ♀. 3. Femur 3 en tibia 3 van *Chalcosyrphus eunotus* ♀. 4. Idem *Criorhina pachymera* ♀. Let bij *C. eunotus* op het rijtje korte doorns en bij *C. pachymera* op het bosje lange, zwarte haren aan de onderzijde van de femurtop.

Fig. 5. Vindplaatsen van *Chalcosyrphus eunotus* in Europa. Exact bekende vindplaatsen zijn met dichte rondjes aangegeven; van een vangst in Polen is slechts de streek bekend. Niet op deze kaart vermeld zijn vindplaatsen in de Kaukasus en Armenië.

schijnlijk gezocht worden in Zuid-Limburg. Stubbs & Falk (1983) schrijven, dat zij gevangen kan worden op beschaduwde plaatsen bij het water. Eén Brits exemplaar is boven het water heen en weer vliegend waargenomen, terwijl een ander op een boomstam in het water werd verzameld. De soort is door Schmid (1986) zonnend aan de rand van een bosje waargenomen. Dit gedrag komt sterk overeen met dat van *Chalcosyrphus nemorum* (Fabricius), een verwante soort die in Nederland in vochtige bossen niet zeldzaam is. De larven hiervan zijn door Hartley (1961) gevonden onder de bast van boomstammen en takken in vochtige omgeving. Waarschijnlijk moeten we hier ook de larven van *Chalcosyrphus eunotus* zoeken.

Verdere opname van Syrphidae in het EIS-bestand

In de winter 1986-1987 zijn alle exemplaren van de genera *Xylota*, *Chalcosyrphus*, *Brachypalpus* en *Brachypalpoides* Hippa van het RMNH verwerkt. Ik hoop in de winter '87/'88 een groot deel van de overige collecties op te nemen, waarvoor ik ook een beroep moet doen op de gastvrijheid en behulpzaamheid van vele particuliere verzamelaars. Mensen met een in hun ogen bezichtenswaardige collectie van de bovengenoemde genera kunnen zich bij bovenstaand adres melden.

Met dank aan J. A. W. Lucas voor het beschikbaar stellen van exemplaren van *Chalcosyrphus eunotus* ter bestudering.

Tabel 1. Enkele verschillen tussen de wijfjes van *Criorhina pachymera* en *Criorhina asilica*.

	<i>C. pachymera</i>	<i>C. asilica</i>
middenknobbel	steekt duidelijk uit	vlak
behaving op borststukrug	grijsbruin	felgeel
behaving van tergiet 5	vnl. zwart	geel
femur 3	enigszins verdikt	niet verdikt
bosje zwarte haren aan onderzijde femurtop (fig. 4)	aanwezig	afwezig
behaving op de tibiae	langer	kort

Literatuur

- BANKOWSKA, R., 1963. Syrphidae. – *Klucze Oznac. Owad. Pol.* 27, 34: 1-236.
- DOESBURG, P. H. VAN, 1958. Syrphiden-allerlei. – *Ent. Ber., Amst.* 18: 41-46.
- GOOT, V. S. VAN DER, 1965. Limburgse mei-waarnemingen van Syrphidae (Dipt.) en enkele nieuwe soorten voor Nederland. – *Ent. Ber., Amst.* 25: 21-25.
- GOOT, V. S. VAN DER, 1969. Enkele Nederlandse Syrphidenvangsten (Syrphidae, Dipt.). – *Ent. Ber., Amst.* 29: 221-223.
- GOOT, V. S. VAN DER, 1981. De zweefvliegen van Noordwest-Europa en Europees Rusland, in het bijzonder van de Benelux. – *Bibl. k. ned. natuurh. Veren.* 32: 1-275.
- HARTLEY, J. C., 1961. A taxonomic account of the larvae of some British Syrphidae. – *Proc. zool. Soc. Lond.* 136: 505-573.
- HIPPA, H., 1978. Classification of Xylotini (Diptera, Syrphidae). – *Acta zool. fenn.* 156: 1-153.
- LOEW, H., 1873. *Brachypalpus eunotus*, nov. sp. ♀. – *Beschreib. europ. Dipt.* 3: 213-214.
- SCHMID, U., 1986. Beitrag zur Schwebfliegen-Fauna der Tübinger Umgebung (Diptera: Syrphidae). – *Veröff. Naturschutz Landschaftspfl. Bad.-Württ.* 61: 437-489.
- STUBBS, A. E. & S. J. FALK, 1983. *British hoverflies, an illustrated identification guide*: 1-253, pl. A, pl. 1-12. Brit. Ent. & nat. Hist. Soc. London.

Geaccepteerd 14.viii.1987